

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél iven. ~ Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-évre 7 korona. ~ Egyes szám ára 30 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium; ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

A király.

Hódolat, hűség és szeretet veszi körül Magyarország minden művelt országban, még a most ellenséges nemzetek körében is mindenkor ünnepelt királyát sokféle nyelven beszélő és sokféle templomban imádkozó alattvalói minden rétegében. Nincs földi fejedelem, ki nála ezt jobban érdemelje. Két, egymással sokszor ellentétes érdekű állam uralkodója. Mindegyik államában nemcsak a műveltségnek és foglalkozásnak, de a fajnak, nyelvnek és vallásnak különbözősége is állít válaszfalakat a lakosság között. A felettebb elágazó töréseknek lehetőleg egy irányba terelése mérhetlenül több gondot ad, mint az egységes, ugyanazon eszményekért lelkesülő nemzet óhajításainak bármily tökéletes képviselése. A lelkiismeretes uralkodót nem egyszer a legsúlyosabb lelki problémák elé állíthatja az egymással szembenálló kívánságok közötti választás kötelezettsége.

Ferenc József Ő Felségét mindenütt tisztelik, örök érdemeit mindenütt elismerik, de bizonyára a legszívósabb ragaszkodással a mi vérünk, a színmagyarság veszi körül, amelynek lelkében valósággal ünnepelt fogalommal eszményesült az „öreg Ferenc Jóska“ glóriás alakja s amelynek szívében a legmagasabb rendű érzelemnek, a hazaszeretnek kifejezőjévé vált az öreg királyért rajongó lelkesedés.

Nem csupán a magyarok hagyományos királytiszteléséből következik ez s nem is abból a megszokásból, hogy ma már felnőtt emberek a piciny korukban nagyapáiktól hallott mesékben is Ferenc Józsefet hallották királyul emlegetni; nem is a magyar nép könnyen lelkesedő s nagyon mélyen szeretni tudó természetéből származik, de meg van ennek a bár nem fontolgatott, nem ésszel mérlegelt értelmi oka is.

Merész képzelődés volna azt hinni el, hogy Ő Felségének minden népe iránt atyai szívéhez

mi, a színmagyarok állunk legközelebb. Közöttünk nem lakik, velünk csak ritkán érintkezett egész uralkodása alatt s így a magyar népnek rendkívüli nagyértékű lelki tulajdonságait közvetlenül meg nem ismerhette. — Az első szó, melyre tanították, német volt s családja hagyományai, uralkodóházának története, neveltetésének körülményei mind a németséghez csatolták. Ha volt valami, ami megakadályozhatta abban, hogy egészen a németség exponensének tekinthesse magát, nem volt más, mint a vallás, — a németek nagy részének protestáns vallása. Hiszen jórészt ezen a vallási különbségen indult meg már az ő trónralépte előtt a németségnek két ágra válása a katolikus Habsburg s a protestáns Hohenzollern házak hegemoniájával. Ám éppen az az ok, mely a németség egy részétől elválasztotta, nem hozhatta közelebb a magyarokhoz, — sőt: a tiszta magyarság ellen évszázadokon át az volt a panasz, hogy nemcsak politikában, de vallásban is rebellesek s a színmagyarok irányában, kiknek jó része buzgó református, az ugyancsak buzgó katolikus uralkodó a valláskülönbséget is ott láthatta maga előtt válaszfalul.

Naív óhajítás volna hát azt kívánni, hogy a kevésbbé ismert, sokszor rosszul leírt, udvariaskodásra nem nagyon termett s még vallásban is jórészt különböző magyarság különösen dédelgetett kedvencé lehessen. Sőt — nem mondom, hogy akárcsak közvetlen érdek szerint is helyes — de minden bizonnyal emberileg érthető volna, ha az udvartól távolabb álló magyarok kevésbbé bizalmas és kevésbbé megbecsült helyzetben volnának más, az udvari levegőhöz jobban hozzászokott népeknél, amint arra történelmünk elég példát mutat.

Ha azt tapasztaljuk — és ezt annak, ki látó szemmel lát, tapasztalnia kell, — hogy Ő Felsége hosszú uralkodása alatt s különösen a kiegyezést követő félszázad alatt a magyar nem-

zet minden téren óriási előhaladást tett, nem szabad csak azt néznünk, hogy még mindig sok tekintetben nagyon mögötte vagyunk a szerencsésebb viszonyok közt élt nyugati népeknek, hanem meg kell látnunk azt is, hogy a nép, mely évszázadok keserves sanyarúságai után így tud fejlődni, „van abban élni jog, hit és erő”; — meg azt is, hogy az uralkodó, kinek ország-lása alatt ez a hatalmas lendület előállhatott, népével együtt érző, annak javát komolyan akaró, belátó, megértő, szerető szívű, *igazi ember*.

Nekünk reformátusoknak is van különböző okunk magasztalni Ő Felségét. Mi, akik nem akarjuk senkire oktrojálni a magunk vallásos meggyőződését, mély tisztelettel hajlunk meg a király hűséges buzgósága előtt, mellyel római katolikus vallásához ragaszkodik. És mikor látjuk azt, hogy a lelkiismereti szabadság nekünk mindenképp drága ügye Ő Felsége hosszú uralkodása alatt folyton következetesen haladt hazánkban előre, mikor tudjuk, hogy a bevett vallások évszázadokon át nélkülözött viszonyossága, a magyar nemzeti állam felsőbbségét kidomborító egyházpolitikai reformtörvények ennek a bölcs uralkodónak idejében valósultak meg, mikor tudjuk, hogy az állam anyagi támogatását illetően is jelentékenyen enyhült az az égető különbség, mely a különböző vallásfelekézetek között az előtt fennállott: vallásunk és egyházunk szempontjából is hódolattal és há-

lával kell gondolnunk Ő Felsége fölkent személyére.

Hiszen mindezek a nagy előhaladások nem pusztán királyi tények; — az alkotmányos magyar állami törvényhozás elhatározásának eredményei. Ámde a törvényhozásnak egyik főte-nyezője a király s ha mi a magunk gondolatvilága szerint úgy érezzük is, hogy ezeknek a reformoknak az emberi haladás természetes törvénye szerint következni kellett, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a buzgó római katolikus vallású dinasztiaának a miénktől lényege-zen különböző a világnézete s hogy nála e reformokhoz hozzájárulás bizonyára nagy lelki küzdelmeknek, súlyos megfontolásoknak s minde-nekfelett alattvalói emberi méltósága iránt ér-zett különös megbecsülésnek eredménye.

Kiséreljük meg magunkat a hithű katoli-
kus uralkodó gondolatvilágába beleképzelni s akkor tudjuk ezeknek az eredményeknek nagy-ságát s ezen eredmények nagyságán át Ferenc József királyunk rendkívüli nagyságát igazán megérteni.

A szeretet, hála, tisztelet és ragaszkodás így lesz bennünk igazán öntudatos ez iránt a páratlan nagyságú fejedelem iránt, akinek életéért, boldogságáért, nyúgodt, boldogító, minél előbb ismét békés kormányzásáért buzgó imád-ság epedez százezrek ajakán.

Az isteni gondviselés, mely annyi sok meg-próbáltatáson keresztül vezette az emberi élet-

Tárca

A mariavita szekta.

A most dúló világháború súlyát nemcsak az egyes nemzetek érzik, hanem a keresztyén felekeze-tek is. S amint egyes országok eljutottak már a meg-semmisülés határáig, úgy egyik-másik felekezetenél is látszanak a gyengülés, erőtlenedés jelei. A meg-szűnéshez azonban egyik sem áll olyan közel, mint az orosz-lengyelországi mariavita szekta.

Ez az érdekes vallási alakulat a lengyel római katolikus egyházból vált ki. Alapítójául tartják az 1862-ben született Kosłowska Feliciát (akit most Maria Franciska-nak hívnak), aki 1887-ben Ploz-
kban, hasonlóan vallási túlbuzgóságban leledző négy társnőjével együtt vallásos társaságot alapított. E kis-ded társaságnak az volt a célja, hogy kegyes életmód és önkéntes szegénység mellett segítségére legyen az alsóbb néposztálynak. Ugyanolyanféle gondolat ha-totta át őket, mint amilyen lelkesítette a XIII. század elején Assissi Ferencet és Klárát, a ferencesek női

zárdájának alapítóját, de azért mégsem akartak klarissa-apácák lenni. Ez a szerény kezdeményezésű vallásos társasági egyesülés csakhamar tekintélyre tett szert és különösen a nagyobb gyárvárosokban hasznos munkát végzett. Az alapító Maria Franciska pedig vallásos elmélődései folyamán mind jobban és jobban belemerült kegyes képzetébe, úgy, hogy azt tartotta magáról, hogy ő különleges kijelentésekben is részesült.

Ilyen fajta kijelentésekre támaszkodva, 1893-ban egy papi egyesület elhatározta, hogy tagjai az Assissi Ferenc által vallott elvekhez híven segítenek a már jótékonyan működő nővéreknek s szegénységben, önmegtartóztatással, Istenhez való hűséggel a szegény népen könyörülnek önfeláldozóan. Példaképül vet-ték Szűz Máriát, követni igyekezték az ő életét (Mariae vitam, innen a mariavita elnevezés). Ezzel az elhatározással azonban nem léptek ki a római katoli-
kus egyházból, erre nem is volt szükségük, hiszen dogmailag semmiféle eltérés sem volt a mariavita mozgalom és a római katolicizmus között. A kü-lönbség mindössze az volt, hogy míg a mozgalomhoz

nek is hosszú uralkodása alatt a mi nagy és nemes királyunkat, bizonyára meghallgatja a szerető szívek hűséges fohászát s késő aggságában gyönyörködni engedi a jó királyt népei boldog békességében.

Éljen a király!

Egyház

A belhivatalnokai természetben való járandóságok megváltása.

Az utóbbi időkben sűrűn hangozott a panasz amiatt, hogy a presbiteriumok hovatovább rendszeresebben állást foglalnak a természetben való járandóságok díjlevél szerinti kiadása, vagy ezeknek a mai viszonyoknak megfelelő ár mellett való megváltása ellen.

Az illető presbiteriumok minden méltányosság elől elzárkózó ezen merev állásfoglalása a legfontosabb gyülekezeti érdekeket érinti. Nyilvánvaló e tény és nem szorul bővebb igazolásra. Vallom és mélyen érzem s e meggyőződésemet még a lelkészen kívül eső okok alkalmával, tehát azokban az esetekben is hangoztatom, amidőn a lelkészt hibáztatni nem lehet, hogy a gyülekezeti fontos érdekeknek elsősorban képviselője a lelkész, hogy tehát azokért elsősorban felelős ő. De ebben a kérdésben nem lehet erről szó.

A presbiteriumban rendszerint a népre hivatkoznak, hogy ez már így szokta meg a fizetést; hivatkoz-

nak a konventi értékelésre, holott az a díjlevelet nem érinti s a felsőbb hatósági ármegállapításoknak nem praejudikál (Egyházker. jegyzőkönyv 1908., 257. sz.). S a presbiteriumok s a nép fiai ellenben minden indignálódás nélkül veszik tudomásul s használják föl a háború-okozta horribilis árakat, melyek mellett aztán a szegény belhivatalnoki családok a legnagyobb nélkülözéseknek vannak kitéve.

A belhivatalnokokat egyáltalán nem lehet hibáztatni az ily egyezkedésekből folyó s a gyülekezeti fontos érdekeket érintő zavarokért, hiszen minden szolgálta érdemes az ő bérére s elég lelkiismeretlen volna az, aki őket képes volna hibáztatni.

De még a presbiteriumokat sem tudnám kárhóztatni, hiszen azok konventi értékelésekre hivatkozhatnak; zsinati törvényekben kifejezetten 10%-os adókivetésre. Hiszen az ily presbiteriumok szerint az egyház jól felfogott érdeke a minél kevesebb %-u egyházi adófizetés, mégha a belhivatalnok megkározásával jár is az. A konventi értékelésnél ők csak a konventet látják, mint a legfőbb egyházi hatóságot, de nem tudják, vagy legalább nem akarják tudni a legfőbb egyházi hatóságokra hivatkozott azon értékelések értékét a díjlevelekkel szemben.

Sok helyen hangoztatják, hogy bár soha sem adták volna azt a segítyt, ha ily viszálkodások kútforrása az. Hiszen nem zúgolódtak a mi híveink a régi adózási viszonyok ellen, megfizették a legszebben, ami reájok esett, ha itt-ott méltánytalan s igazságtalan volt is némileg. Megszokták és szívesen fizették, sőt fizetnék most is.

nem csatlakozó papok közönyösen, vagy robotszerűen végezték munkáikat, addig a mariavita lelkészek buzgóságosan gyóntattak és készségesen elősegítették a nép jólétét, magukat megtartóztatták az alkoholtól, sokan a dohányzástól és a húsevéstől is.

A mariavitismus akkor kezdett nagyobb hullámokat verni, amikor 1900-ban Warsó legkedveltebb papja, Kowalski János, csatlakozott a mozgalomhoz s három év múlva annak élére is állott. A római katolikus püspökök a mariavita lelkészek ide-oda széthelyezésével s egyéb ilyes eszközökkel próbálkoztak megghiusítani az egész mozgalmat, végül pedig a pápához fordultak. X. Pius, miután 1903-ban Koslowska Maria Franciskát, 1906-ban pedig Kowalskit szokásos módon kihallgatáson fogadta, végtére is a főpapság véleményének s befolyásának mérlegelése után, 1906 decemberében mindkettőjüket kizárta a római katolikus egyház kebeléből.

A pápai átokbulla után a mariavitismus önálló felekezetté szervezkedett, ápolta a kapcsolatot az ó-katolikus irányzatokkal s 1909-ben Kowalskit az ó-katolikus utrechti érsekkel püspökké szenteltette.

A mariavita felekezet hitvallása maradt az, ami a katolikusoké, papjai pedig a franciskánok barna színű csuhájától megkülönböztetőleg szürke csuhát viseltek. A szabad vallásgyakorlatot nyert új felekezet szociális munkája révén nagy elterjedésnek örvendett. Tagjai száma a háború kitörése előtt megközelítette a félmilliót. A középpont Plozk volt a püspöki székhellyel és „anyaház”-zal. 1910-ben már volt 70 gyülekezetük, 28 óvodájuk, 16 iskolájuk, 24 gyülekezeti és 4 társulati házuk, több kórházuk, menhelyük és munka-csarnokuk. Gyors virágzásukat — katolikus forrás szerint — nagy mértékben elősegítette az, hogy az orthodox orosz kormány a római katolikus egyház gyengítése végett szorgalmasan támogatta és dédelgette őket.

A háború nagyon rossz időben érte a mariavita felekezetet. Még mielőtt megizmosodhatott s megszilárdulhatott volna, az egész orosz Lengyelország a háború színtere lett. A vidéki kisebb gyülekezeteik megszűntek, a városiak lepadtak. Az egyre fogyatkozó hívek nem lévén képesek fedezni a felekezet költségeit, kis részben a baptistákhoz csatlakoztak,

*

Sok helyen hangoztatják ma is a 10%-os egyházi adózásra vonatkozólag, jobb lett volna előbb jól megfontolni az egész dolgot, mielőtt azt úgy törvénybe iktatták s életbe léptették.

S valljuk meg, hogy etekintetben sok igazságot mondanak.

Eszembe jut Eötvös Károly egyik mondása Szilágyi Dezsőről. Nagy tehetség, nagy kritikai ész volt és széles tudású, de egy hibája volt: nem értette a falusi jegyző dolgait, nem ismerte a községi közigazgatást s így az általa készített országos közigazgatási törvénytervezetek sem lehettek hibátlanok s a gyakorlati életnek megfelelőek.

Azt mondják, — magam részéről nem tudom, — hogy a konventen s a zsinaton is ülnek oly nagy tehetségek, kik a falusi gyülekezetek közigazgatásához egyáltalán nem értenek s a hibás törvényeknek elszomorító következményét aztán a lelkészeknek s a gyülekezeteknek kell elviseelniök.

Annyi bizonyos a magam részéről, hogy ha e kérdésekben a belhivatalnokokat egyáltalán nem, az illető presbiteriumokat némileg nem hibáztathatom, mégis hibáztatnom kell valakit, vagy valamit mind ezen visszasságokért.

Teljes meggyőződéssel vallom, hogy leghibásabb, a legnagyobb mértékben kárhóztatható az a rendszer, mely rászabadítja a presbiteriumokat a belhivatalnokokra s megengedi, hogy ezek egyezkedjenek s alkudozzanak olyan dolgok felett, melyek felett

---

legnagyobb részüket azonban a pápaság által vezetett lengyel római katolikus propaganda a katolikus egyház terelte vissza. Azokban a meghódított országrészekben, amelyek a monarchia közigazgatása alá jutottak, „a hatóság úgy döntött, hogy a mariavitáknak nincs joguk a nyilvános istentisztelet megtartására és a vallásgyakorlatra, mert ez a felekezet nincs elismerve a kettős monarchiában. E határozat következtében bezárták Lengyelországban a mariavita templomokat”. (Egyh. Közl. 1916. 289. l.)

Marad-e meg valamelyes töredék a mariavita mozgalomból a háború után? Lesz-e ebben a maradványban annyi erő, hogy tovább folytassa a megkezdett szociális-vallásos munkát? A jövő titka. Az azonban bizonyos, hogy ha életerős akar lenni, akkor szakítani kell választott példaképével s Ahhoz kell mennie a megtartáshoz szükséges erőért, akin kívül más fundamentumot senki nem vehet és akin kívül nincs más név, amely által megtartatás remélhető, avagy nyerhető volna.

V. ö. a Christliche Welt (1910), Reformirte Kirchenzeitung (1915) és Egyházi Közlöny (1916) idevonatkozó közleményeit.

Glenator.

egyenesen kizárt és tiltott dolognak kellene lennie az alkudozásoknak.

Hallatlan és páratlanul álló jelenség az összes létező egyházak életében s az egész földkerekségén, hogy az a lelkész, akit egy meghatározott díjlevélre választottak, alkudozzék akár évenként, akár ötvenként, akár egyszer-másszor a díjlevél tételei s azok ára felett. És ez az alkudozás, az évenként itt-ott megújuló versengések egyházi hatóságaink tudtával, elnézésével s úgyszólván néma szemléletével folynak le mindaddig, míg azokban alkalmuk van nyilatkozniok, határozniok, avagy épen itélkezniök.

A mi magyar református egyházunknak páratlanul álló s mondjuk meg, igen-igen sajnálatos jelensége és rendszere ez.

Vajjon összeegyeztethető-e ez az alkudozás, huzalkodás úgy a belhivatalnoki állás, mint az egyház-község, mint erkölcsi testület tekintélyével?! S általában megegyezik-e az a református egyház hivatásával s erkölcsi feladatával, hogy hozzájáruljon a belhivatalnokok megkárosításához s megérdemelt fizetésük megcsökkentéséhez? Vajjon megvan-e az olyan békességnek az erkölcsi alapja, mely a belhivatalnokok tudatos és nyilvános megkárosításával jött létre?

Mert, hogy ezen egyezségek a legtöbb esetben a kényszer súlya alatt a belhivatalnokok által túrt s kelleetlenül, sőt keservesen hordott egyezségek épen a mai nehéz viszonyok közt, kétségtelen dolog.

Hiszen a belhivatalnokoknak joguk van a díjlevelek tételeihez teljes mértékben. S ha ez így van, aminthogy így van, akkor szerzett s elidegeníthetetlen joguk van megváltás esetén a természetben szolgáltatandó járandóságuk teljes értékéhez is s szerintem törvény által meg nem engedett fizetésesontítás már az is, ha akár maga a lelkész, akár a felsőbb hatóság oly árak elfogadásához járul hozzá, mely árak meg nem felelnek a természetben szolgáltatandó járandóságok igazi értékének.

Nem abszurd és hallatlan rendszer az, mely megengedi a belhivatalnokok s presbiteriumok egyezkedését, alkudozását oly árak felett, mely árakat minden évben a körülményekhez képest megállapít a piacon a kínálat és kereslet?! Hiszen a költségvetésben az esetleges árkülönbözetekről lehet gondoskodni időről-időre. Sőt nemcsak lehet, hanem szükséges is. Tartozik gondoskodni a presbiterium. De — bocsánatot kérek — piaci alkudozások színterévé tenni sok helyütt a lelkész vezetése alatt álló presbiteriumot díjlevélileg megállapított tételek s megállapított árak felett — valósággal szégyenfoltja egyházi rendszerünknek, melyen minél előbb a rendszer teljes és gyökeres megszüntetésével segíteni kell.

(Folytatjuk.)

Közélet

Cenzura.

Nem arról a cenzuráról lesz szó, ami ebben a szomorú, háborús világban hírlapokon, leveleken szigorúan gyakoroltatik. Nem is arról a cenzuráról, melynek a tanuló ifjúság a szorgalomszak idején alá van vetve és amitől részben félni szokott. Még kevésbé lesz szó arról a cenzuráról, melyről a régebbi könyvek elülről eme szavakat tárják elénk: „imprimatur“, „kinyomatódhatik“; — hanem arról a cenzuráról lesz szó, — amelyről sok ifjú paptársamnak sem a theológián, sem mint papnak hallani nem volt szerencséje. Régi dolog ez. De egyszer megvolt minden egyházban, de az úgynevezett modern papok kiküszöbölték, az orthodox papok pedig meghagyták. A mi egyházmegyénkben a 70-es években több egyházban megvolt, de a polgári házasság behozatala óta már az én egyházamban is kiháló félben van.

A cenzura pedig állott ebből: A jegyesek másodszori kihirdetésük után, később esküvő előtti nap estvéjén feljöttek a lelkészhez és a lelkész előbb Istentől és a Jézusról való vallási ismereteik felől kérdéseket intézett hozzájuk; ha feleletük nem volt kielégítő, magyarázatot tartott nekik a nevezett témáról. Isten és a Jézus iránti szeretetre és tiszteletre buzdította őket. E mellett az Isten házának szorgalmas gyakorlását kötötte szívökre. Ezek után kikérdezte tőlük a 10 parancsolatot, az apostoli hitformát, Úri imádságot. De még ez nem volt elég, megkérdezte tőlük, ki adta ki a 10 parancsolatot, miért? Az apostoli hitformában micsoda drága kincseink (hitünknek főbb igazságai) vannak előadva? Ki szerezte az Úri imádságot? Miért? stb. Azután imádkozásra buzdította őket.

A múlt század elején még az is cenzura tárgya volt, hogy megkérdezte a lelkész a menyasszonytól, tud-e sütni, főzni és szőni. Aki nem tudta ezeket, azt, míg meg nem tanították rá, nem eskette meg a lelkész. Igaz, az ilyen menyasszony ritka volt, mint a fehér holló.

Szokásban volt még a polgári házasság előtt az is, hogy az eskető lelkésznek a vőfély bort hozott s az üveg nyakán egy kerek sütemény állott, a süteményt a menyasszony sütötte és adta, a bort a vőlegény adta. De emellett a cenzura végeztével a menyasszony egy általa szőtt törölköző kendőt adott át a papnénak.

A 10 parancsolat, az apostoli hitforma és az Úri ima elmondása után ezt a kérdést intézte a lelkész a jegyesekhez: Igaz, tiszta szeretetből kívánnak-e egymásnak élettársai lenni? Mert ha nem igaz szeretet vezérli csak egyiknek is a lépteit, életök e nagyon komoly idején, ha valaki által kényszerítve

egyeztek bele abba, hogy egymásnak jegyesei, azután élettársai legyenek: akkor nem esketi meg őket, nem akarja, hogy teljes életökben boldogtalanok legyenek, mert ahol szeretet nincs a jegyesek szívében, ott boldogtalan lesz a házas együttélés.

Végre röviden elibök tárta leendő házasi kötelességeiket s minden jók kívánásával elbocsátotta a lelkész őket.

Ennyiből állott a cenzura. Most már kérdésbe teszem ezek előadása után, hogy volt-e szükség erre a múltban és volna-e szükség a jelenben? A gyakorlatból már kiment. Vajjon helyes volt-e ez? Hogy lehetett egyházi főhatóságainknak nézni e szokás megszűntét? Csakugyan nincs erre szükség? Mint ósdi, haszontalan tárgy, lombtárba való volt? Én eltűnök ezen, hogy miért is szűnt meg ez a cenzura? Szerintem közönyösségből. Az egyházlátogatóküldöttségnek nem jutott soha eszébe ezt megkérdezni egyházlátogatás alkalmával. De a régi, úgynevezett „canonica visitatio“ kérdezte, mert akkor még valláserkölcsei szempontból bírálta el a cenzurát. Én szintén vallási szempontból óhajtanám, ha a cenzura vissza lenne állítva.

Hogy milyen szükséges dolog a cenzura kötelező volta, főként hitsorsosaink vegyesházasságra lépni akarásakor, azt felesleges nekem magyarázni. Nem kell egyebet említenem, csak a reversális adásokat, melyeket a cenzurán is, de a családbani látogatás tetelekor is ellensúlyozhat a lelkész.

Felsőbb hatóságaink figyelmét kérem — hívom fel e szerintem nem lényegtelen ügyre.

Bélavári.

Tudomány

A Didache a püspökökről és diakonusokról.

A Didache korában a gyülekezetek igazgatására rendelt *állandó tisztviselők* voltak a *püspökök* és *diakonusok*, akikre nézve a didachebeli szabályzat 15. szakasza eképpen rendelkezik: 1. „Válasszatok magatoknak püspökököt és diakonusokot az Úrhoz méltó, szelid lelkű, pénzvágytól mentes, igazi és kipróbált férfiakat, mert ők szintén a próféták és tanítók szolgálatát teljesítik számotokra. 2. Annakokáért ne cseleljétek őket, mert ők a ti tiszteleteseitök a prófétákkal és tanítókkal együtt“.

Ámbár itt a püspökökről és diakonusokról, mint gyülekezeti szervekről, a prófétákkal és tanítókkal kapcsolatosan van szó, mindamellett közöttük, alkalmazásuk minősítési alapja és módja, mint szintén munkakörük természete szempontjából nevezetes különbség volt. A prófétákat ugyanis lelki ihletettség, a tanítókat pedig elismert képesség és hivatási arra-

*

valóság alapján fogadták be a gyülekezetek, működő szervek, ámde a püspököket és diakonusokat választották. Amazok alkalmazásának előfeltételül különleges személyi és erkölcsi tulajdonságokat nem állapított meg a szabályzat, azt azonban kikötötte, hogy püspökök és diakonusok csak az Úrhoz méltó, szelidlelkű, önzetlen, valódi kipróbált férfiakat szabad és kell választani. Habár tehát a Didache korában a szellemi képesség, erő és érték képviselőit, tudniillik az igazi prófétákat, meg a keresztyén tan és tudomány hivatásos munkásait, vagyis a tanítókat, előbbvaló belső embereknek tartották, mint a gyülekezet által választott püspököt és diakonust: mindamelllett még ekkor a belhivatalnokokra nézve megállapított rangsor nem volt. A szabályzat csupán félreértések kikerülése végett érinti meg, hogy a gyülekezetek választott hivatalnokai nélkülözhetetlen és értékes szolgálatot teljesítenek éppen úgy, mint a nem választás alapján működő szellemi munkások: tehát őket méltó módon kell tisztelni.

Minden jel arra mutat, hogy ennek a világosan ki nem mondott, lappangólag azonban már vajudó rangfokozatnak a meghonosítása Pál apostol ama jelzésére vezethető vissza, mely szerint ő, az egyes gyülekezetekhez nem kötött és tőlök nem függő apostolokat, prófétákat és tanítókat, mint szellemi charismával megáldott és ezen az alapon működő szerveket előbb említi meg azoknál, akik, mint választott tisztviselők, a gyülekezetek kormányzásával és a szegényügy kezelésével foglalkoztak (1Kor 12, 28. v. ö. Ef 4, 11.). Tény ugyan, hogy a didachébéli gyülekezeti szervek, főképpen az apostolok, nem azonos küldetésű és méltóságú egyének a Pál apostol korabeli hasonló elnevezésű férfikkal, azonban, mint az ő nyomdokaikon haladó és az ő munkaterükön sáfáradó tisztviselők, méltó epigonok valának. Azért kellett őket egyetemlegesen tisztelni és kellő fenntartásukról gondoskodni. Ezt az irántok tartozó kötelességet a szabályzat, a prófétákra és apostolokra vonatkozólag külön rendeli el, midőn így szól: „Aki néked az Isten igéjét szólja, arról emlékezzél meg éjjel és nappal, tiszteljed őt, mint az Urat“ (4, 1.), viszont „aki hozzátok menván, néktek mindezeket az előbb elmondottakat (t. i. a szabályzat 1—10. szakaszában foglalt hittani igazságokat és erkölcsi parancsolatokat) tanítandja, mint szintén aki tanításával az Úr igazságát és megismerését gyarapítandja, azt fogadjátok magatokhoz (11, 1. 2.). Semmi kétség sem férhet ahhoz, hogy a gyülekezetek az általuk választott püspököket és diakonusokat, mint bizalmi embereket és kormányzókat úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben, illendően méltányolták éppen úgy, mint a prófétákat és tanítókat. De, bármennyire tekintélyes és nagybecsült tisztviselők voltak is a püspökök és diakonusok: a Didache korában még, náluk-

nál nagyobb súlyú és tekintélyű férfiaknak tekintették a prófétákat és a tanítással foglalkozó doktorokat. Ez a körülmény azt igazolja, hogy a Didache az apostoli egyházszervezéshez igen közel álló amaz időszakban keletkezett, amikor az ignatiusi levelek nyomán később kifejlődött püspöki egyeduralomról, az episcopalis monarchismusról még sejtelve sem volt senkinek.

Habár ezek után Didachénk korának megállapítására kimondhatnók az utolsó szót és az állandó gyülekezeti tisztviselők ügykörének ismertetésétől is eltekinthetnénk, mivel erről a szabályzat expressis verbis nem is rendelkezik: mindamelllett a többi szervekről adott enemű előterjesztésünk analogiájára megkíséreljük pár vonással rajzolni azt, hogy a Didache korában miben határozódott a püspöki és diakonusi munkakör?

Úgy látszik, hogy az egykorú atyafiak előtt szükségtelen volt e választott belhivatalnokok liturgiájának részletezése, noha természetes, hogy mivel ők nem tiszteletbeli functionáriusok, hanem rendszeres ellátásban részesített, azaz javadalmazott gyülekezeti hivatalnokok voltak: tehát megfelelő szolgálato is kellett teljesíteniök. Munka- és hatásköri illetékeségük megállapíthatásánál az imént említett 15. szakasz 3. és 4. pontjából indulhatunk ki. Eszerint a szabályzat így rendelkezik: 3. „*Igazítsátok útba egymást; nem haraggal, hanem békességesen, amint az evangéliomban meg van írva; és ha bárki hibázik a másik ellen, azzal ne beszéljen senki, se ne halljon töletek egy szót sem, amíg meg nem tér.* 4. *Könyörgéseiteket pedig, mint szintén alamizsnáitokat és minden teendőiteket úgy végezzétek, amiképen a mi Urunk evangéliomában meg van írva.*“

Mivel ugyanezen szakasz két első pontja különlegesen a püspökök és diakonusok választásáról és szolgálati kötelességeiről tárgyal: ebből Zahn vonatkozó fejtegetéséhez¹ csatlakozva azt következtethetjük, hogy az itt kapcsolatosan felsorolt gyülekezeti teendők szintén olyan természetűek voltak, amelyeket a püspököknek, illetőleg a diakonusoknak kellett végezni. Mert bár Didachénk folyamán a tanításra, bemelegítésre (7), hálaadásra (9, 10), kenyérszegésre (14) és más teendőkre vonatkozó meghagyás és útmutatás állandóan a megkeresztelkedettekkel álló gyülekezetekhez és ezek tagjaihoz van intézve: mindamelllett önként értendő dolog, hogy ezeknek az agendának foganatosításáról és rendben történéséről, nem általában és egyetemlegesen a gyülekezeteknek, vagy az összes tagoknak, hanem igenis az arra képesített, választott és rendelt hivatásos szerveknek, a jelen esetben tehát a püspököknek és diakonusoknak kellett gondoskodni. Ehhez képest ebben a korban a püspökök szolgálata kiterjedett közvetlenebbül a) az egy-

¹ Forschungen, III. Theil 1884. 305. 1.

házi fegyelem gyakorlására és b) a könyörgések teljesítésére és általában a kultusz vezetésére, míg a diakonusok nagyobbára a) a szegényügy kezelésével és b) más kisebb jelentőségű praxisok ellátásával foglalkoztak.

Azt gondolom, hogy ezt az öskeresztyén intézkedést a mai egyházszerkezeti felfogás is indokoltnak és célszerűnek ismerheti el; mert vajjon a gyülekezeti tagok erkölcsi épségének, tisztaságának megővésére, az egyházi fegyelem evangéliomi szellemű gyakorlására kicsoda volt volna alkalmasabb, mint éppen a gyülekezet által választott, akkoriban episkoposoknak nevezett lelkipásztorok, akiknek a szó genuin értelmében szelid lelkületű, önzetlen és kipróbált jellemű férfiaknak kellett lenni. Hasonlóképpen ők voltak hivatva arra is, hogy az istentiszteletet vezessék, a könyörgéseket végezzék és a sákramentumokat kiszolgáltassák, habár az eucharistiát befejező imádság tartására nézve — amint láttuk (10, 7.) — az igazi prófétáknak kivételes és különleges szabadságot biztosított a szabályzat. Ez a prófétai kiváltságos jog bizonyos mértékben érvényesülhetett a szegényügy ellátásánál is ott és akkor, ahol és amikor erre rendelt hivatalos szervek nem voltak alkalmazva, mint-hogy voltaképpen a szegények gondozása és a másodrendű teendők végzése a diakonusok feladata volt, akik egyszersmind segédkezet nyújtottak a püspököknek is olyan functioknál, amelyeknél, mint p. o. az eucharistiánál ilyen közreműködés szükségesnek mutatkozott.

Amint látjuk, még ebben a korban a püspökök és diakonusok voltak a szorosabb értelemben vett gyülekezeti tisztviselők, olyformán, hogy egy-egy gyülekezetben, egyidejűleg, a viszonyokhoz és lélekszámhoz mérten több püspök és több diakonus is volt. Ennél a pontnál azonban nemcsak érdekes és jellemző, hanem történelmi szempontból nagy jelentőségű is az a tény, hogy a Didache egyáltalában nem szól a püspökökkel azonos jogú és hivatású presbiterekről, sőt ez a jelzés nem is található benne. Ennek az oka és magyarázata egyszerűen az, hogy Didachénk keletkezése helyén, valószínűleg Alexandriában, valamint Egyiptomban éppenúgy, mint a Pál apostol idejében görög földön, a püspökök és presbiterek elnevezése — *ἐπίσκοποι* és *πρεσβύτεροι* — teljesen azonos tisztet jelentett, amennyiben a *πρεσβύτερος* jelzést a héber *רִבִּי*-nak megfelelőleg a zsinagóga vezetőiől, vizont az *ἐπίσκοπος* elnevezést a görög és egyiptomi városok hivatalnokairól ruházták át az apostoli gyülekezetek előljáróira, holott lényegileg és tényleg ezzel a különbözőleg hangzó két szóval ugyanannak az egy tisztségnek viselőit, t. i. a gyülekezet lelkipásztorait nevezték meg. Ebben a tekintetben használták a Pál apostol terminológiáját, aki nevezetesen a presbiterek alkalmazásának feltételeiül ugyan-

azokat a kellekeket sorolja föl, amelyek a püspökökben megkívántatnak (Tit 1, 5—7.). Ez azt jelenti, hogy az apostolok korabeli eszményi és jellegzetes egyházszervezet szeriñt a püspök és presbiter ugyanazon egyházi tisztviselő volt és az egyes gyülekezetekben működő presbiter-püspökök alkották a presbiteriumot. Még az apostolok is presbitereknek és presbiterársaknak nevezték magokat és egymást (2Ján 1, 3Ján 1, 1Pét 5, 1.) és ez a szervezet egyetemes volt keleten, nyugaton egyaránt.¹ Ugyanerről az organizációról tanúskodik *Hermas* (Vis III. 5.) és *római Kelemen* (1Kor 42, 44, 47) is. Innen magyarázható meg, hogy a Didache a presbiterekkel azonos jogú és hivatású püspökökről még bármi legcsekélyebb különbség sejtése nélkül szól olymódon, mint ahogy szólhatott volna a püspökökkel azonos jogú és hivatású presbiterekről is (haugyan ez volt volna az iratási helyén a terminologia), anélkül, hogy bárki-nek is eszébe jutott volna olyasmi, mintha ez a hivatali megnevezés nem felelt volna meg tökéletesen a való helyzetnek.

Erdős Károly.

¹ V. ö. Zahn, Einleitung in das Neue Testament² Leipzig 1906—7. D. Erdős, Újszövetségi bevezetés. Pápa 1911. 433kk.

Halottaink

Koppány Károly becsmeni lelkész 35 éves korában, házasságának negyedik évében július hó 12-én elhunyt.

Molnár Albert makói nyugalmazott főgimnáziumi tanár életének 76., házasságának 50. évében, 50 évi buzgó tanári működése után Kismarján, folyó hó 9-én meghalt. Nagy család és kiterjedt rokonság gyászolja, a tanügy pedig szakavatott, hűséges munkást vesztett benne.

Legyen áldott emlékezetük!

Irodalmi szemle

D. Erdős József egyetemi tanár **Pál apostol állam-tani alapelvei** című előadása, melyet a debreczeni Egyetemi Kör felolvasó-estélyén folyó évi május hó 13-án tartott, az „Egyetem” néven ismeretes társadalmi és tudományos folyóirat ez évi júliusi füzetében megjelent és azt a figyelmes szerkesztőség 16 lapnyi terjedelemben, a városi könyvnyomda mintaszerű kiállításában külön is közrebocsátotta. A tudós szerző megfelelő bevezetés előrebocsátása után főképen Róm 13, 1—7. nyomán azokat a páli lapidáris tételeket elemézi, amelyek révén, az evangéliom újjászülő szellemében és a krisztusi ethika alapján, oly fenséges jogi gondolatok, erkölcsi eszmék és

elvek plántálódtak be az egyetemes keresztyénség minden egyes tagjának szívébe-lelkébe, öntudatába, lelkiismeretébe, amelyek — haszinté más formában, illetőleg más fogalomkörbe illesztve — a keresztyén államélet fundamentális elveiül tekinthetők még ma, több mint tizennyolc évszázad múltán is.

Vezérkönyv az elemi népiskola református vallásoktatásához az I. és II. osztályban. Vallásoktatók számára. Írta Réz László rozsnyói református lelkész. Ára 3 korona 80 fillér. Sárospatak 1916. 8°. 155 lap. Református vallásoktatásunknak érezhető hiánya az, hogy nincsenek megfelelő és elismert becsű vezérkönyvek a vallásoktatók számára. Ahol a vallás-tanítást a református népiskolában lelkes és buzgó tanító végzi, ott még csak halad annyira, amennyire úgy a mester, mint a növendék, de ahol állami iskolában rövid időközökben váltakoznak a vallástanítók, akiknek az osztálytanításokban semmiféle gyakorlatuk sincs, ott bizony már nagyon kevés eredményt tapasztalhatunk. Ennek a szükségnek némi pótlására vállalkozott a Sárospataki Irodalmi Kör, amikor Réz László lelkésztársunk Vezérkönyvét kiadta. A munka Elméleti és Gyakorlati részre oszlik. Az elméleti rész (5—35. l.) foglalkozik a vallásoktatással általában s közelebbről az elemi népiskola I. és II. osztályának vallásoktatásával, végül adván a tanmenetet 32 hétre, 64 órára beosztással. Ennek a résznek kiemelkedő szép részlete a 3. (Ismeret és hit) és 7. §. A gyakorlati rész az I. osztálynál 29, a II. osztálynál 23 leckében adja az anyagot és feldolgozását. Minden egyes lecke a gyermekek értelmi színvonalához alkalmazkodik, ügyes beosztásával és tárgyrendezésével pedig nagy segítségére van a vallástanítónak. Általában véve az egész munka bizonyosságot tesz arról, hogy a szerző teljesen tudatában van annak, miszerint az elemi iskolai népoktatás nem pusztán ismeretközlés, hanem sokkal inkább az egész életre kiható boldogító világnézet megalapozása és e tudat birtokában az érdemes szerző meg tudta választani és sikeresen érvényesíteni is azt a módszert, mellyel az Isten országát a kicsinyek lelkében meg lehet és meg kell építeni. A mű megírásáért dicséret és elismerés illeti meg a szerzőt, kiadása pedig a Sárospataki Irodalmi Kör érdemeit gyarapítja. Őszintén ajánljuk olvasóinknak, hogy akár egyházi, akár tanítói könyvtárak részére szerezzék meg ezt a hasznos gyakorlati munkát. Kapható a sárospataki főiskola nyomdájában.

The Hungarian Review címen új angol nyelvű folyóirat indult meg Budapesten azzal a céllal, hogy az angol nyelvet értő külföldet hazánkról és nemzetünkről tájékoztassa. Az előttünk levő második szám gr. Apponyi Albert, Vámbéry Ármin, Yoland B. Arthur, Fellner Frigyes, Bíró Pál, gr. Klebelsberg Kuno, Hevesi Sándor, Takács Zoltán és

Kósa Miklós tollából hoz tartalmas cikkeket s elparentálja Békássy Ferenc hősi halált halt ifjú hazánkfiát, akinek életben maradása — angolhoni neveltetése folytán — nagyban hozzájárult volna ahhoz, hogy rólunk a külföld értékünknek megfelelő képet nyerjen. A havi folyóirat előfizetési ára egész évre 12 kor., kiadóhivatala : Budapest, IV., Koronaherceg-utca 6. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

A hit problémája. Vallásfilozófiai tanulmány. Írta dr. Makkai Sándor református lelkész. I. Rész : A hit világmagyarázó ereje. 1916. Terjedelme 93 lap. Ára 4 korona. Kókai Lajos bizománya. Szerző a kérdés beállításánál az emberi élet természetéből indul ki, amennyiben szerinte az emberi élet az emberi egyének millióiban nyilvánuló végső valóságnak : az életnek a megvalósulásért, a teljességért folytatott küzdelme. E megvalósulásban pedig két főmozzanat különböztethető meg. Az egyik a léleknek (egyéni szellem, Én) beleterjeszkedése a külső valóságba, az ismerés útján, azaz a világ megismerése ; a másik ezen megismert világban való életfolytatása, önkifejtése cselekvés, alkotás útján. Az ismerő és cselekvő emberi szellemet e két főtevékenységének eredményéből : világmagarázóból és életfolytatásából (s ebben alkotásaiból) érthetjük és ítélhetjük meg s így ha az emberi élet akármelyik jelenségének magyarázatát akarjuk adni, e két főtevékenységhez való viszonyában kell azt keresnünk. Eszerint a hitnek, mint az emberi élet egyik jelenségének problémája is két főkérdésben foglalható össze és fixírozható : 1. Mi a szerepe és jelentősége a hitnek a világmagarázatában? 2. Hogyan befolyásolja a hit az életfolytatást? Ezúttal a szerző a probléma első részét veszi vizsgálat alá, szólván 1. a világmagarázatról általában, 2. vizsgálván a világmagyarázó tényezőket, 3. elemezvén a hit összefüggését a többi világmagyarázó tényezővel, 4. a hit szerepét és jelentőségét a világmagyarázatban. Magát azt az ismeretelméleti álláspontot, mely a továbbiak folyamán e tanulmányban érvényesül, Böhm Károly filozófiájából merítette a szerző. A következményekben való eltérések ez álláspontnak egyéni felfogásán való átöréséből következnek, de gyökerükben mégis onnan fakadnak, mint szerző egész tudományos világnézete alapjából. Érdeklődéssel várjuk a hit problémájának második fejezetét is.

Különfélék

Augusztus 18.

Fennkölt apostoli királyunk születésének nyolcvanhatodik évfordulati napján millióknak szíve dobant össze eme gondolatban : Seregeknek Ura, segítsd meg a királyt ! És méltán. Mert a mi pátriárkai

korral megáldott királyunk viszontagságos és dicsőséges változatokban bővelkedő uralkodásának folyamán, elidáig, alig-alig volt e fohász annyira indokolt, mint épen a mostani válságos időkben.

Am, mi tudjuk, hogy királyunk bizodalma az Úrban rendületlen s hisszük, hogy népei, országoi épiségeért, dicsőségéért, békességes jólétéért küzdő és imádkozó apai szívének kívánsága megvalósul s szándékai, reménykedései beteljesülnek.

Vajh' legyen és maradjon is oltalma és erőssége a felséges Isten. Jogért, igazságért, békességért hősi elszántsággal vitézkedő seregei nyomán sarjadjon hervadhatatlan babér, zengjen diadalmi hálaének és áradozzon szerte mindenüvé a békesség áldása.

Királyunk neve tündököljék, élete legyen áldott, boldog, nemzedékről-nemzedékre.

A király születésnapján Debreczen minden felekezetének templomában hálaadó istentiszteletet tartottak, a város előkelőségei részvétele mellett. A nagytemplomban reggeli 8 órakor dr. Baltazár Dezső püspök úr imádkozott lelkeket megragadóan; a római katolikus templomban 9, a görög katolikusokéban 9 és fél, az ágostai hitvallású evangélikusoknál 10, a neolog izraelitáknál 10 és fél, az orthodox izraelitáknál 11 órakor volt az istentisztelet.

Internátus egyetemi hallgatók és gimnáziumi tanulók részére Debreczenben. Miután a katonaság a debreczeni református kollégium összes helyiségeit kiürítette, a kollégiumnak egyetemi hallgatók számára létesítet internátusában az összes helyiségek rendelkezésére állanak. Ezért a jelentkezők korlátlan számban elfogadhatók 700, 600, 480, 280, 140 koronás helyekre. 600 és 700 koronás helyekre a református gimnázium VII. és VIII. oszt. növendékei is felvétetnek. A gimnáziumi tanulók az egyetemi hallgatóktól elkülönítve külön felügyelet mellett helyeztetnek el. A kérvények az internátus igazgatóságához küldendők augusztus 25-ig.

A bárándi lelkészi kör augusztus hó 8-án értekezletet tartott Bakonszegen. Az értekezletet közistentisztelet előzte meg, melyen a kör elnöke, F. Varga Lajos, predikált Márk 8, 1—90. alapján, alkalom-, illetve időszerűen s egyszerű közérthető nyelven fejtegetve, hogy „Jézus nélkül akár éhen pusztulhatunk, Jézussal a kevéssel is megelégtetünk“. A gyülekezet női közönsége meglepő szép számmal vett részt az istentiszteleten, a férfiak bizony kevesebben voltak; de hiszen a kevesek között is nem egy harctéri rokkant volt. Az értekezlet aztán foglalkozott különöbben az új egyházlátogatási jegyzőkönyvvel, melyre nézve azt javallja, hogy próba alakjában teljesen mellőztessék; a kérdőpontok az egyházlátogatóság részéről föltétessenek, de csak aztán az állapotot konstatáltassék, esetleges hiányok felsorolásá-

val és meghagyásokkal az igazán felveendő jegyzőkönyvben. Részletes munkálatot készít majd erről F. Varga Lajos elnök. Egyéb a lelkészi kart közvetlenül érdeklő tárgyak megbeszélése félkettőkor végződött, mely után az értekezlet tagjai, köztük Dávidházy János esperes úrral, Bod Ferenc lelkész és kedves neje szívesen látott vendégei voltak — délután félnégyig, a szétoszlásig.

Theologus honvéd-hadnagyok. Mindazokat a hittanhallgatókat, akik 1914 novemberében a haza védelmére hadbavonultak, a legújabb katonai kinevezések alkalmával hadnagyokká léptették elő. Hazafias érzésekkel üdvözöljük őket.

Alapítványok. Árvai Ödön a veskői leányegyház gondnoka, az orosz harctéren hősi halált halt fia emlékére 1000 koronás alapítványt tett az egyház javára. — A Radácsi György-alapítványra Szalánczy Bertalan komorói földbirtokos 200, dr. Zsiday Dániel főorvos 50 K-t adományozott. Az eddigi adományok összege 560 K. Sp. R. L.

Dr. Pröhle Vilmos debreczeni egyetemi magántanár. A vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Pröhle Vilmos nyiregyházi ág. ev. főgimnáziumi tanárnak, a kolozsvári tudományegyetem m. tanárának a debreczeni tudományegyetem bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karán a török nyelv és irodalomból, különös tekintettel a török kútfőkben található török-magyar vonatkozások ismertetésére, egyetemi magántanárrá történt képesítését jóváhagyólag tudomásul vette. Dr. Pröhle Vilmos, aki előbb a debreczeni bölcsészeti akadémián helyettesként adott elő, első magántanára a debreczeni egyetemnek.

Református leánygimnázium Miskolcson. A miskolczi református felsőbb leányiskola felügyelő-bizottsága kimondotta, hogy az egyházkerület miskolczi felsőbb leányiskolájával kapcsolatban leánygimnáziumot szervez s a leánygimnáziumi V. osztályt 1916 szeptember hó 1-én megnyitja, a többi osztályokat pedig fokozatosan évenként fogja felállítani.

Pénzkölcsönzés. A kollégiumi pénztár abban a helyzetben van, hogy a minden egyházhoz megküldött kölcsönzési szabályzat keretében kölcsönöket folyósíthat. A kölcsönöket első helyen való telekkönyvi biztosítás mellett folyósítja (váltó nélkül) az Osztrák-Magyar Bank mindenkor kamatlábán felül 2%-al, úgyszólván, hogy a kamat 6%-nál kisebb, 8%-nál nagyobb nem lehet. Ezidőszent a folyósítási kamat 7%. Törlesztéses kölcsönök most nem folyósíthatnak. Helybeli ingatlanokat a kollégium becsülésével, Haty Kálmán városi mérnök úrral kell előzetesen megbecsültetni. Vidéki ingatlanokról a községi előljárási bizonyítványa kívántatik az ottani református lelkész által megerősítve. Ebben, ha födek-

ről van szó, kitüntetendő, hogy a föld fekete, barna, vagy homokföld-é és hogy víz-, szik- és belvízmentes-é. Vidéki házakra csak úgy adható kölesön, ha azokkal együtt földek is köttetnek le jelzőlogul és ha a ház járásbírósi, vagy főszolgabírósi székhelyen fekszik. — A kölesönkérvények (bélyegtelenül) a református kollégium Gazdasági Tanácsához címzendők s dr. Körösi Kálmán ügyészhez adandók be, aki részletesebb felvilágosítással is szolgál.

Lelkészválasztások más kerületekben. A ladamóci gyülekezet Bodnár Lajos erdőhorváti s. lelkész választotta meg lelképásztorául.

Ingyentej. A debreczeni Hadsegélyző Hivatal július hónapban 6400 liter tejet osztott ki a csecsemők számára. Dicséretre méltó emberbaráti munka, amely megérdemli, hogy minél többen támogassák adományaikkal.

A bécsi evangélikus egyház az 1916—17. iskolai évre 12—16 éves leányok számára havi 90 K fizetés mellett evangélikus leányotthonot létesít.

Kérelem. Alulírott lakóhelyemen s vidékünkön nem vagyok képes az évi kenyérnek szükséges búzamenyiséget nagy családom számára beszerezni, felkérem azért azon biharvármegyei lelkésztársaimat, kik 8—10 métermázsa búzát tudnak eladni, hogy segítsenek rajtam. Az árát előre küldöm. Zsákot adok. Belényes, 1916 augusztus 9. Bottyán Pál, református lelkész.

Tartalom. A király. Tárca: Glenátor. A mariavita szekta. — Egyház: A belhivatalnoki természetben való járandóságok megváltása. — Közélet: Bélavári. Cenzura. — Tudomány: Erdős K.. A Didache a püspökökről és diakonusokról. — Irodalmi szemle. — Halottaink. — Különfélék. —

Segédlelkészi állást keres lelkészi minősítéssel bíró egyén olyan helyen, ahol felesége aki oklevelestanítónő, tanítónői állást nyerhetne. Cím a kiadóhivatalban.

Pályázati hirdetés.

Az Egyetemes Konvent Tanügyi Bizottságának Elnöksége pályázatot hirdet az 1916—17. iskolai évre 3 (három) egyenként 1000 (egyezer) frankos ösztöndíjra. Az ösztöndíjat elnyerhetik azok a magyar református tanulók, akik legalább az érettségi vizsgálatot sikerrel letették s tanulmányaikat a genfi egyetemen óhajtják folytatni, továbbá okmányokkal igazolják, hogy még 500 frank költségfedezettel rendelkeznek és a francia nyelvben némi ismerettel és jártassággal bírnak. A segély az ösztöndíjat elnyert tanulóknak, ha arra időközben érdemtelenekké nem lesznek, két egymásutáni tanévre biztosítatik. Az ösztöndíjat nyert tanulók kötelesek Genfben legkésőbb szeptember 15-ig megjelenni s tanulmányaikban, magavise-

letükben, valamint az egyháztársadalmi munkálkodás gyakorlásában a genfi egyetemi theologiai fakultás intézkedéseibe alkalmazkodni s az ott szokásos évvégi vizsgálatokat letenni. A magyar tanulókat segélyező genfi bizottsághoz (le Comité genevois en faveur des étudiants hongrois) intézendő, a pályázó által fogalmazandó sajátkezüleg írott s az illető akadémiai, illetőleg gimnáziumi igazgató által ezeknek igazgatóság útján az Egyetemes Tanügyi Bizottság Elnökéhez (Kolozsvár) küldendő be 1916 augusztus hó 31-ig. A kérvényhez melléklendők: 1. Érettségi bizonyítvány. 2. Akadémiai leckekönyv, vagy annak hiteles másolata. 3. Rövid életrajz francia nyelven. 4. Bizonyítvány francia nyelvbeli jártasságáról és 5. arról, hogy az 500 frank ösztöndíjpótlék mely forrásból áll a pályázó rendelkezésére.

Kolozsvár, 1916 augusztus hó 12-én.

Dr Kenessey Béla,
erdélyi ref. püspök,
az E. T. B. elnöke.

Pályázat.

A tiszaföldvári református egyház pályázatot hirdet segédtanítói állásra az 1916—17. tanévre. Pályázhatnak nők is. Fizetés: havonként 80 korona és 250 korona évi lakpénz. Sorozás köteles férfiak pályázata nem vétetik figyelembe. Orgonázni tudók előnyben részesülnek. Pályázati határidő augusztus 30. Határidőn túl érkezett pályázatok nem vétetnek figyelembe. Az állás szeptember 4-én elfoglalandó. Pályázatok a tiszaföldvári református lelkészi hivatalhoz küldendők.

Tiszaföldvár, 1916 augusztus 14.

Ref. iskolaszék.

1—2

Pályázat

a szamoszegi református egyház 5-ik tanítói állására. Fizetése 100 kor. az egyház pénztárából. Fizetés kiegészítés az államtól. Lakás természetben. Kötelessége: az iskolaszék által vezetésére bízott osztály tanítása, kanonikus órákon és akadályoztatás esetén lelkész helyettesítése, presbiteri jegyzőkönyvek vezetése és számadások készítésénél segédkezés. Pályázati határidő 1916 szeptember 15.; a kellő okmányokkal felszerelt pályázatok a lelkészi hivatalhoz küldendők. Az állás megválasztás után azonnal elfoglalandó.

Kelt Szamoszegen (Szatmár m.), 1916. aug. 10-én.

Batta Miklós,
református lelkész.

Pályázat.

A csonkapapi református elemi iskolához az 1916—17. iskolai évre helyettes kerestetik. Javadalom havi 80 korona és lakás fűtéssel. Az iskola I—VI. osztályu. Pályázhatnak IV. éves tanítóképezdei növendékek, okleveles óvónők, úgy férfi, mint nő tanítók és nyugalmazott tanítók. Kérvények Csonkapapi lelkészi hivatalhoz küldendők augusztus 20-ig. Állás szeptember 1-én elfoglalandó.

Csonkapapi, (u. p. Beregsom) 1916 aug. 8.

Fekete János,
református lelkész.

Pályázat.

A szentpéterszegi református egyház pályázatot hirdet helyettes kántortanítói állásra. Fizetése lesz havi 100 korona, egy és fél öl tűzifa, lakás. Pályázhatnak férfi és olyan nőtanítók, kik az orgona nélküli kántorságot vállalni hajlandók. Pályázati határidő 1916 szeptember 10.

Szentpéterszeg, 1916 augusztus 10.

Tóth Ede,
református lelkész.

Pályázat.

A hegyközpályi református egyház pályázatot hirdet orgonista-kántor-tanítói állásra. Javadalom: helyi járulékokból (mely 88 koronára értékelt 8 kat. hold szántó és rét, 1400 □-öl beltelek haszonélvezetéből, szabad marha tartásból és készpénz fizetésből áll) összesen 562 kor. Ehhez járul a törvényszerű államsegély és természetben való lakás, földek után az adókat az egyház fizeti. Kötelesség: I—VI. osztályú vegyes elemi népiskola tiszántúli tanterv szerint való tanítása, ismétlősök, konfirmándusok és énekkar tanítása, orgonistakántori teendők végzése, kanonikus órákon és a lelkész akadályoztatása esetén prédikálás, egyháztársadalmi munkában való segédkezés, jegyzőkönyvek vezetése. Személyes megjelenés, próbaéneklés és orgonázás előnyös. Az állás elfoglalandó a választás jogerőre emelkedése után azonnal.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények 1916 aug. 24-ig alulírotthoz küldendők. Előnyben részesülnek olyan nős tanítók, akiknek felesége tanítónő és szívesen betöltené az 1917 szeptemberben felállítandó tanítónői állást.

Hegyközpályi Nagyváradtól 7 km.

Bácsy Gyula,
református lelkész,
iskolaszéki elnök.

Pályázati hirdetés.

A nyirgyulaji református egyház hadbavonult kántor-tanítója helyettesítésére férfi, vagy nő tanítót keres szeptember 1-re. Nőknél a kántorság nem kötelező. Fizetése 100 kor. havonként és lakás.

Nyirgyulaj, Szabolcs m., posta helyben.

2-2

Református egyháztanács.**Pályázat.**

A nagyszántói református egyház pályázatot hirdet helyettes tanítói állásra. Kötelessége: I—VI. osztályú növendékek tanítása. Fizetése havi 80 korona és lakás. Nők is pályázhatnak folyó évi augusztus hó 31-ig. Az állás azonnal elfoglalandó választás után. Választási idő — hadbavonult tanító hazaérkezéséig terjed.

Nagyszántó, 1916 augusztus hó 12-én.

Bodnár Gábor,
református lelkész.

Pályázat.

A biharkeresztesi református egyház újonnan szervezett 5-ik tanítói állomására pályázatot hirdet.

Fizetés: 1. Egyháztól évnegyedenként előre fizetve 100 korona. 2. Lakbérbe 240 korona. 3. Államsegély havi előleges részletekben.

Kötelessége: az egyháztanács által évenként megjelölendő tanosztályok egyházkerületi tanterv szerinti tanítása. Betegség, vagy akadályoztatás esetén lelkész és tanító helyettesítése az egyházi törv. értelmében.

Okmányokkal felszerelt pályázatok folyó évi augusztus hó 30-ig alulírotthoz küldendők. Az állomás szeptember első napjaiban elfoglalandó. Biharkeresztes, 1916 aug. 15.

Szigeti Elek,
református lelkész,
iskolaszéki elnök.

BÉKÉS LAJOS

Debreczen, Piac-utca 46-ik szám.

Telefon 304. szám.

Kalap, fehérnemű, úri-divat és szabó üzlet.
Készít férfiruhákat, felöltőket a legjobb kivitelben, valamint teljes úri kelen-gyékert mérték után.

EGY TÁBORI LELKESZ HARCTÉRI NAPLÓJA.

Irta: PAPP GÉZA, tábori ref. lelkész.

E gondolatokban és írói szépségekben gazdag napló-jegyzetek egyaránt érdeklik a harcoló és beteg katonákat a lelkészeket, a tanuló ifjúságot, általában a nagyközön-séget. Méltó feltűnést keltettek azok előkelő fővárosi napi-lapokban. — A derék szerző hosszú időn át teljesített tábori lelkészi szolgálatával, lelkesítő beszédével tiszte-letet szerzett mindenfelé, úgyannyira, hogy Jenő kir. herceg főparancsnok saját címerével és monogrammi-jával ellátott gyűrűvel ajándékozta meg és megengedte, hogy ezt a háborús könyvét neki ajánlhassa. — A könyv tartalma: Buzdító beszéd a katonákhoz ütközet előtt. Buzdító beszéd a honvédekhez az Isonzó mellett. Adventi imádság. Levél a harcterről. Fekete farsang. Március idusán. Oszti imádság. Harctéri jegyzetek. Tábori isten-tisztelet a doberdói fensíkon. Honvédtemetés az Isonzó partján. Jehu uralma. A honvéd-kötelességtudás.

A 160 oldalra terjedő 16¹/₂ × 10¹/₂ cm. nagyságú, zsebbe tehető könyvecske holt ára elegáns vászon-kötésben 1 kor. 80 fill., 10 drb vételnél 1 kor. 50 fill., 25 drb vételnél 1 kor. 40 fill., 50 drb vételnél 1 kor. 30 fill., 100 drb vételnél 1 kor. 20 fillér.

Kapható:

HEGEDÜS és SÁNDOR

protestáns irod. könyvkiadóhivatalában. DEBRECZEN.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak rendeljék meg és terjesszék a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, esa-ládi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti:

Megyercsy Béla.

Előfizetési díja egy évre 4 kor. Az Ébresztőnek minden keresztyén családnak és minden keresztyén ifjúhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe be- vigye a keresztyén magyar nem- zet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatvány- számot ingyen küld a kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

Pontos és legjobb

Órák

5 évi jótállás mellett!

Egyházi szentedények,

úrvacsorai kelyhek, osztó-tányérok és borkancsok, keresztelő-kannák és medencék, ékszerek, evő-

Árjegyzék
2000 rajzza
ingyen és
bermentve!
Pontos ki-
szolgálat!
Jutányos
árak!

készletek valódi 13 próbás ezüsthöz és I. rendű alpacca-ezüstből, jubileumi dísztagyák részleffizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
ésekre különös gondot fordítok

Polgár Kálmán

műorás és ékszerész, a ref. egyházak szállítója
BUDAPEST, VI., Teréz-körút 5., I. emelet.

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bár- mely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értéke- sítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mi- előtt a mozgalmat megindítanak, fordul- janak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékében az 1915. év végén 1300 fo- gyszatási szövetkezet működött, amelyek összforgalma 60.000.000 korona volt.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szük- ségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.